

Delredovisning

Genomförande av handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd

februari 2023

Bakgrund

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har arbetat med den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd sedan 2018. Utgångspunkten i detta arbete har varit att föräldrar är den viktigaste skyddsfaktorn för barn och unga. Föräldrarna ska därför erbjudas stöd och delaktighet under barnets hela uppväxt.

I slutet av 2020 fick MFoF uppdraget av regeringen att ta fram en handlingsplan för ett brottsförebyggande föräldraskapsstöd.¹ Av uppdraget framgick att myndigheten skulle fokusera sitt arbete på följande:

- Identifiera arbetssätt och metoder inom brottsförebyggande föräldraskapsstöd, såväl universellt som riktat
- Inhämta kunskap om nationell och internationell forskning inom föräldraskapsstöd som bedöms ha förebyggande effekter på ungdomskriminalitet
- Identifiera hur metoder, arbetssätt och kunskap kan spridas till och implementeras hos relevanta aktörer samt hur detta sedan kan följas upp och utvärderas.
- Identifiera metoder för att följa upp hur föräldraskapsstödet når föräldrar i områden med socioekonomiska utmaningar samt om stödet motsvarar behovet
- Lämna förslag på förebyggande och uppföljbara utvecklingsarbeten inom föräldraskapsstöd i kommuner som har områden vilka polismyndigheten definierat som utsatta

Under inledningen av 2022 slutredovisades detta uppdrag och MFoF presenterade den efterfrågade handlingsplanen med fem sammanfattande slutsatser:

1. Stöd till föräldrar måste erbjudas under barnets hela uppväxt. I dagsläget är det tydligt att föräldraskapsstöd, såväl universellt som riktat stöd, huvudsakligen riktas till blivande föräldrar och när barnen är små.
2. Forskning betonar vikten av att se hur olika program fungerar i relation till varandra. Universella program kan fungera som grund för och brobyggare till selektiva och indikerade stödformer. Ett riktat stöd ska vara evidensbaserat och målgruppsanpassat.
3. Uppföljning och utvärdering behöver stärkas för att säkerställa att det är relevanta och effektiva insatser som sprids och genomförs. Detta kräver en stödjande organisation.
4. En nationell samordning krävs för att ge yrkesverksamma på regional och lokal nivå rätt förutsättningar för uppföljning och utvärdering av insatser.
5. Det finns många goda exempel och idéer runt om i landet. Samverkan mellan olika aktörer på lokal nivå är avgörande för om dessa intentioner ska bli till verklighet.

MFoF kom också fram till att myndigheten kunde spela en viktig roll vid genomförandet av handlingsplanen. Framst som en samordnande aktör som, beroende på situation, kan agera såväl rådgivande som faciliterande och initierande. MFoF redovisade därför hur myndigheten ser på sitt

¹ Beslut S2020/09554 (delvis)

fortsatta arbete ifall regeringen skulle besluta att handlingsplanen skulle genomföras. Myndighetens fortsatta arbete med genomförandet kunde i så fall delas in i fem övergripande målsättningar:

Handlingsplanens fem övergripande målsättningar
1. Stärka föräldraskapsstödet inom tidiga samordnade insatser.
2. Tydliggöra föräldraperspektivet i kommunala lägesbilder för utvecklat stöd i föräldraskapet.
3. Stärka målgruppsanpassat föräldraskapsstöd till föräldrar som behöver uppmärksammas.
4. Asylsökande föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under asylprocessen.
5. Nationellt utvecklingsarbete kring uppföljning och förvaltning inom brottsförebyggande föräldraskapsstöd.

Kort efter redovisning av uppdraget med att ta fram en handlingsplan för ett brottsförebyggande föräldraskapsstöd fick MFoF i uppdrag att genomföra densamma.

Beskrivning av uppdraget

I regleringsbrevet för 2022² har regeringen gett MFoF i uppdrag att genomföra myndighetens handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd under perioden 2022 - 2023, med målsättningen att bidra till att förebygga barn och ungas brottslighet. När det är tillämpligt ska myndigheten ansvara för genomförandet av handlingsplanens åtgärder. I de situationer då ansvaret för åtgärden ligger hos andra aktörer ska MFoF arbeta för att främja genomförandet. Regeringen har tilldelat MFoF 1 600 000 kr för genomförandet av uppdraget under 2022.

MFoF ska lämna en delredovisning av uppdraget till Socialdepartementet senast den 28 februari 2023 samt en slutredovisning senast den 29 februari 2024.

Genomförande under 2022

Vid genomförandet av handlingsplanen har MFoF utgått från de fem övergripande målsättningar som nämnts ovan. Myndighetens roll vid genomförandet har klarlagts i handlingsplanen. Under arbetet har MFoF därför övergripande arbetat rådgivande, faciliterande och initierande. Dessa tre funktioner kan närmare förklaras enligt följande:

² Beslut S2021/0811 (delvis)

- **Myndighetens rådgivande roll** handlar om att sprida information om aktuell forskning och förmedla kunskap kring om viktiga skydds- och riskfaktorer tillsammans med andra omständigheter som är väsentlig för föräldraskapsstödjande insatser.
- **MFoF ska stödja utvecklingen** av befintliga strukturer hos yrkesverksamma och beslutsfattare så de kan stärka det kunskapsbaserade arbetet, öka tillgängligheten och skapa en organisation som stödjer samverkan, uppföljning och underlättar resursfördelning.
- **MFoF ska initiera** olika typer av strategiska och operativa insatser för aktörssamverkan. Detta genom att exempelvis uppmuntra gemensamma analyser, visa på goda exempel och söka gemensamma standards för uppföljning och utvärdering

Här nedan redovisas hur MFoF arbetat under 2022 med handlingsplanens fem övergripande målsättningar, med analyser av genomförda insatser i förhållande till målsättningarna samt hur myndigheten avser att fortsätta arbetet mot målen under 2023.

Mål 1: Stärka föräldraskapsstödet inom tidiga samordnade insatser

Syftet med denna målsättning är att underlätta kommunernas arbete med att tidigt upptäcka barn och unga som är i behov av tidiga föräldraskapsstödjande insatser, samt klargöra vilka insatser som behöver sättas in. Myndigheten har framhållit vikten av att stärka det universella och riktade föräldraskapsstödet genom bredare implementering och kommunala anpassningar för att nå ut med föräldraskapsstöd till fler föräldrar och andra relevanta personer i barnets närhet.

I handlingsplanen har MFoF gjort bedömningen att myndighetens roll vid genomförandet ska vara att föra dialog och belysa goda exempel. För att uppfylla detta har MFoF under detta första år främst fokuserat arbetet på att inhämta kunskap om andra myndigheters utvecklingsarbeten där viktiga aktörer kring barn och unga samverkar. Myndigheten har medverkat och fört dialog i Socialstyrelsens och Skolverkets TSI-förebyggande nätverk och brottsförebyggande referensgrupp. En viktig del av myndighetens arbete i TSI i år har varit stödjande av nätverkets genomförande av 35 geografiskt spridda utvecklingsarbeten i landet.

I syfte att inhämta större lokalkännedom har MFoF i år även besökt ett flertal kommuner med områden som har olika stadier av utsatthet. Vid dessa studiebesök har det vikten av samverkan och samordning tydligt framgått. Relevanta aktörer behöver gemensamma, tydliga avsikter för att nå ut till barn och unga på ett tidigt stadie. Detta arbete bör också bedrivas på flera olika nivåer samtidigt, både på strukturell nivå och på individnivå.

För att stärka ett samordnat arbete med dessa frågor har MFoF tillsammans med Brå påbörjat ett arbete med att utveckla ett behovsanpassat och praktisknära stöd till kommuner med utsatta områden, genom ett systematiserat arbete inom det selektiva och indikativa föräldraskapsstödet. De kommuner som preliminärt kommer att medverka i arbetet är Linköping, Sigtuna, Trollhättan och Göteborg. Dessa kommuner har redan idag ett fungerande arbete med det universella stödet och ett befintligt preventionsarbete, men behöver utveckla och stärka nätverken med ett bättre systematiskt arbete i de utsatta områdena. Avsikten med arbetet är att stimulera och utveckla kommunikationen mellan viktiga aktörer i en strategisk preventionssamordning inom de deltagande kommunerna. Att det finns strukturer i befintlig verksamhet att bygga vidare på bör underlätta kommunernas arbete och förenklar även uppföljningsarbetet.

Mål 2: Tydliggöra föräldraperspektivet i kommunala lägesbilder

Syftet med denna målsättning är att komplettera den brottsförebyggande lägesbilden, som många kommuner genomför, med en konsekvensanalys utifrån föräldraskap. MFoF anser att föräldraperspektivet är viktigt i såväl framtagandet av lägesbilden som i de efterföljande insatserna.

I handlingsplanen har MFoF gjort bedömningen att myndighetens roll vid genomförandet ska vara att samverka med andra myndigheter som berörs av uppdraget, exempelvis länsstyrelserna, Socialstyrelsen och Brå. Detta för att klargöra hur föräldraperspektivet kan utvecklas och implementeras i kommuner som gör brottsförebyggande lägesbilder.

Under året har MFoF samverkat och fört dialog med en rad myndigheter. Genom de erfarenhetsutbyten som skett vid dessa dialoger har MFoF bland annat sett vikten av att studera det lokala arbetet på plats. Myndigheten har därför genomfört de ovan nämnda studiebesöken till ett flertal kommuner med olika former av utsatta områden. Dessa studiebesök har gett MFoF viktig erfarenhet inför det fortsatta arbetet även inom detta målområde.

Eftersom det brottsförebyggande arbetet är mycket komplext har MFoF under året lagt mycket tid på att hämta in information om hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs och följs upp i kommunerna. Vid denna informationsinhämtning har myndigheten även kommunicerat till kommunerna att föräldraperspektivet är en viktig aspekt vid framtagande av lägesbilder. Detta har främst skett via ett flertal regionala och nationella dialoger. Myndigheten har särskilt betonat vikten av att använda redan utvecklad preventionssamverkan inom brottsförebyggande nätverk och arbetsformer, som exempelvis EST och SSPF. I samarbete med Socialstyrelsen har MFoF också tagit fram information om de föräldraskapsstödjande program och metoder som är relevanta utifrån uppdraget. Dessa har publicerats på myndigheternas respektive webbplatser och spridits genom myndighetens befintliga kanaler.

MFoF anser att myndighetssamverkan för att utveckla samsyn är viktigt i det brottsförebyggande arbetet. En viktig samverkan för MFoF har därför varit myndighetens medverkan i Trygghetsberedningens expertgrupp och framtagandet av beredningens delbetänkande Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga (SOU 2022:67). I denna samverkan har samtal förts med andra myndigheter och relevanta aktörer som berörs av uppdraget. En annan viktig samverkan har varit MFoF:s medverkan i Folkhälsomyndighetens myndighetsnätverk inom ANDTS. Detta nätverk har stor myndighetsnävaro och har bidragit med en myndighetsgemensam analys vad gäller arbetssätt för att minska risker för ungas utsatthet, i synnerhet när det gäller frågor alkohol, narkotika och våldsamma miljöer.

För att få ett djupare internationellt perspektiv har MFoF också genomfört en studieresa till Danmark, där myndigheten har besökt Socialstyrelsen, Det Kriminalpräventive Råd, Socialtjänst för brottsförebyggande samt Etnisk konsulentteam i Danmark. Erfarenheterna från dessa möten har myndigheten även fört vidare till andra relevanta myndigheter.

Mål 3: Stärka ett målgruppsanpassat föräldraskapsstöd till föräldrar som behöver uppmärksammas

Syftet med denna målsättning är att anpassa och synkronisera insatser för föräldrar med egen utsatthet från hälso- och sjukvård och socialtjänst. Detta för att nå ut och säkerställa att även dessa föräldrar får ett så bra stöd i föräldraskapet som möjligt.

För att dessa insatser ska vara effektiva och likvärdiga krävs en samsyn som sträcker sig över

organisationsgränserna. I handlingsplanen har MFoF därför gjort bedömningen att myndighetens roll vid genomförandet i första hand ska vara att föra dialog med Socialstyrelsen för att gemensamt utveckla och sprida kunskap till yrkesverksamma om kompenserande föräldraskapsstödsinsatser till föräldrar med egen utsatthet.

Under året har MFoF särskilt fokuserat på att bidra till andra aktörers arbete med att uppdatera kunskap till yrkesverksamma om kompenserande föräldraskapsstödsinsatser till föräldrar med egen sårbarhet, kognitiva nedsättningar och föräldrar som har utländsk bakgrund. Ett exempel är ["Förstå familjen"](#) producerat av Kunskapscentrum för jämlik vård i Västra Götaland. Det är ett stöd till yrkesverksamma som möter föräldrar med olika kognitiva svårigheter i sitt arbete. Materialet är anpassat för blivande föräldrar under graviditeten samt föräldrar som har barn upp till sex år. Tillsammans med Länsstyrelsen och Myndigheten för delaktighet har MFoF bidragit i arbetet, dels som resurstöd vid framtagandet och dels genom att sprida 'Förstå familjen' i myndighetens upparbetade kanaler.

Föräldraskap i Sverige (Fös) är ett målgruppsanpassat föräldraskapsstödsprogram som har tagits fram och ägs av Stockholm Stad och Länsstyrelsen i Stockholms län, som samarbetar med Bris. Programmet ger föräldrar kunskap inom de områden som är viktiga för familjelivet i Sverige. Tillsammans med länsstyrelserna har MFoF kommit till slutsatsen att Fös är det enda föräldraskapsstödsprogrammet som är särskilt anpassat till målgruppen utrikesfödda föräldrar med barn i åldern 0 - 18 år. För att bättre nå ut till utrikesfödda föräldrar har MFoF därför gett Bris ett uppdrag att säkerställa deras fortsatta arbete med geografisk spridning, utbildning av instruktörer i alla regioner samt undersöka hur även asylsökande kan omfattas av föräldraskapsstöd.

MFoF har under året byggt upp en referensgrupp med representanter från civil sektor. Gruppen består av aktörer med särskild kompetens och viktiga plattformar för spridning att nå ut till andra aktörer samt till målgruppen föräldrar. Tillsammans med referensgruppen har myndigheten arbetat med frågan om målgruppsanpassat material, någon som bland annat lett fram till de två webinarier som MFoF har hållit under året: 'Good enough i föräldraskapet' och 'Hur är jag en engagerad förälder?' Målsättningen med dessa webinarier har varit att nå ut till målgrupperna yrkesverksamma och föräldrar i syfte att ge kunskap och forskning om hur föräldrar kan bygga upp skyddsfaktorer kring barn och unga på ett enkelt och tydligt sätt, samt uppmärksamma psykisk ohälsa och våld bland unga.

Intresset för dessa sändningar var mycket stort, med över 1 000 anmälda åhörare. Utvärderingen visar också på en hög grad av nöjdhet. Detta ökande antal deltagare vid MFoF:s webinarier visar att myndighetens arbete är relevant även för civila sektorns aktörer vars arbete utgör en viktig samhällsinsats för föräldrar och barn, och kan vara avgörande för att nå föräldrar som särskilt behöver uppmärksammas.

Mål 4: Asylsökande föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under asylprocessen

Syftet med denna målsättning är att säkerställa att även asylsökande föräldrar får tillgång till information och dialog om föräldraskap i allmänhet, samt specifik information om föräldraskap under en asylprocess. Då barnets aklimatisering till Sverige är en process är MFoF:s bedömning att föräldrarnas behov av stöd kommer att förändras över tid.

I handlingsplanen har MFoF gjort bedömningen att myndighetens roll vid genomförandet ska vara att föra dialog med andra aktörer, som exempelvis Migrationsverket, kring hur ett

ändamålsenligt föräldraskapsstöd kan utvecklas för föräldrar i asylprocess, samt undersöka hur detta kan implementeras hos lämplig aktör. Under året har MFoF också fört dialog med Migrationsverket i syfte att få en bild av deras samhällsintroduktion och i synnerhet hur deras information till nyanlända kan uppdateras utifrån behov av stöd i föräldraskap. Dialogen har resulterat i att MFoF lagt fram förslag på hur Migrationsverkets informationsmaterial kan uppdateras, utan att informationsarbetet därmed behöver bli mer betungande.

En av anledningarna till det ovan nämnda samarbetet med Bris gällande samhällsinformerande programmet Föräldraskap i Sverige (FoS) har varit att även göra detta program tillgängligt för asylsökande föräldrar. MFoF har vidare också fört dialog med Länsstyrelsen i Västra Götaland som administrerar webbplatsen www.informationsverige.se. Denna administreras av länsstyrelsernas och innehåller information om Sverige för personer som är asylsökande, nyligen fått uppehållstillstånd eller kommit till Sverige utan föräldrar. Det är en bred information om samhället, vilket är viktigt prioritera just till dessa målgrupper.

Mål 5: Nationellt utvecklingsarbete kring uppföljning och förvaltning inom brottsförebyggande föräldraskapsstöd

Syftet med detta mål är att initiera en dialog i relevanta nätverk om hur vi som myndigheter kan stödja beslutsfattare och yrkesverksamma i deras uppföljning och analyser av brottsförebyggande föräldraskapsstödjande insatser, för att i nästa skede säkerställa en ökad evidensbaserad uppföljning av föräldraskapsstödjande insatser.

I handlingsplanen har MFoF gjort bedömningen att myndighetens roll vid genomförandet ska vara att bjuda in till nätverksträffar i befintligt nätverk kring förvaltning av föräldraskapsstöd och där verka för fortsatt arbete med uppföljning av föräldraskapsstödjande insatser samt att detta görs tillgängligt för yrkesverksamma. Vidare ska myndigheten också bedriva tematiserade utvecklingsarbeten och genomföra en spridningskonferens.

MFoF har tidigare initierat ett nationellt utvecklingsarbete kring uppföljning och förvaltning, vilket även berör brottsförebyggande föräldraskapsstöd. Under året har MFoF nyttjat de befintliga nätverken för att diskutera förvaltning av metoder, arbetssätt och program. Förvaltningsfrågan är central och komplex varför fortsatt myndighetsövergripande dialog och samverkan krävs. Genom att bilda en referensgrupp bestående av åtta forskare vid sju olika lärosäten och Länsstyrelsens samordnare inom föräldraskapsstöd har MFoF för avsikt att sammanföra kunskap och forskning i det brottsförebyggande föräldraskapsstödet. Referensgruppen har träffats vid två tillfällen under 2022 och diskuterat aktuella uppdrag.

Slutsatser och fortsatt arbete under 2023

Efter uppdragets första arbetsår står det klart att det finns många goda och välmenande initiativ runt om i landet. Brist på samordning gör det dock svårt att hitta en gemensam best practice mellan olika delar av landet och olika delar av samhället.

Här följer myndighetens sammanfattning av särskilda behov och fokusområden inför det fortsatta arbetet med implementeringen av handlingsplanen:

❖ Skyddsfaktor mot rekrytering till kriminella nätverk

Myndigheten ser alltjämt att stöd i föräldraskapet är en av de viktigaste insatserna samhället kan göra för våra unga. Ett sådant stöd stärker skyddsfaktorer som främjar barnets hälsa och utveckling och förebygger problem som kan bidra till negativa utfall som brottslighet och deltagande i kriminella gäng.

❖ Stöd till tonårsföräldrar

MFoF ser också ett särskilt behov av att stärka stödet till föräldrar med barn i tonåren. De föräldraskapsstödjande insatserna som erbjuds minskar i regel i takt med att barn blir äldre. Insatser i åldern 10–19 år är dock viktiga för att hindra en negativ utveckling mot ett normbrytande beteende. Samhället behöver erbjuda ett kontinuerligt föräldraskapsstöd under barns hela uppväxt.

❖ Målgruppsanpassa föräldraskapsstödet

Föräldraskapsstödet behöver också vara mer riktat i det brottsförebyggande arbetet. Stödet kan behöva målgruppsanpassas för att nå alla föräldrar. MFoF:s erfarenhet är att de befintliga föräldraskapsstödsprogrammen har svårt att nå ut till vissa föräldrar, exempelvis föräldrar som immigrerat eller har sviktande föräldraförmåga, tillfälligt eller över tid. För att nå ut till alla föräldrar behövs en bred samverkan och samordning mellan alla aktörer för att förebygga riskfaktorer och stärka skyddsfaktorerna runt barnen och föräldrarna. Här är MFoF:s erfarenhet att civil sektor kan spela en viktig roll för att skapa förankring och förtroende i olika utsatta områden. MFoF vill också särskilt framhålla vikten av att på ett tidigt stadium involvera föräldrarna och andra vuxna i barns närhet. Ett barn kan ha många förebilder inom exempelvis skola, idrott, musik och teater. Det är viktigt att även dessa synliggörs och aktiveras för att främja barn och ungas utveckling och bidra till att barn inte hamnar i riskzon.

❖ Förvaltningsfrågan fortsatt central

SBU och Socialstyrelsen publicerade under 2021 rapporter som visar på vikten av föräldraskapsstödsprogram. I rapporterna dras slutsatserna att barns utagerande problem kan förebyggas med föräldraskapsstödsprogram (SBU) och att normbrytande beteende minskar med beteendebaserade föräldraskapsstödsprogram (Socialstyrelsen). Trots dessa rapporter och en samsyn när det gäller vikten av föräldraskapsstödsprogram har MFoF konstaterat att evidensbaserade program och metoder i Sverige ofta saknar ansvar för förvaltning och spridning nationellt. MFoF har tidigare initierat ett nationellt utvecklingsarbete kring frågan om förvaltning av föräldraskapsstöd, vilket även berör brottsförebyggande föräldraskapsstöd. Förvaltningsfrågan är central men komplex varför fortsatt myndighetsövergripande dialog och samverkan kommer att krävas

❖ Samverkan och samordning

Med anledning av att MFoF ser ett stort behov av samverkan och samordnade insatser har myndigheten fokuserat på att verka tillsammans med andra myndigheter som arbetar med uppdrag i syfte att minska barn och ungas utsatthet och risk att hamna i kriminella nätverk. Tillsammans med Brå fortsätter arbetet med att stimulera kommuner med utsatta områden att se föräldraskapsstödjande insatser som en viktig och effektiv del av det brottsförebyggande arbetet. Under 2023 kommer myndigheten arbeta vidare med att sätta in kunskapshöjande insatser, stöd för verksamhetsutveckling samt införande av arbetsmetoder och program i kommunerna. Under det fortsatta arbetet kommer även samverkan med länsstyrelserna bli viktig då dessa har liknande uppdrag och redan stödjer kommunerna i detta arbete. Att det finns strukturer att bygga preventionsarbetet på befintlig verksamhet bör underlätta kommunernas arbete att ytterligare stärka föräldraskapsstödet och förenklar också uppföljningsarbetet.

❖ Fortsatta spridningsinsatser

Under 2023 kommer MFoF:s spridningsinsatser avseende kunskapsmaterialet 'Förstå familjen' och FöS intensifieras. Myndighetens referensgrupp av civila aktörer kommer bjudas in till regelbundna nätverksträffar i syfte att sprida föräldraskapsstödet. Tack vare det stora intresset under 2022 avser myndigheten också att fortsätta sprida kunskap och inspiration genom webinarier och på så sätt nå ut till fler målgrupper av föräldrar och yrkesverksamma. MFoF kommer att ha fortsatt dialog med Länsstyrelsen i Västra Götaland kring deras webbplats [informationsverige.se](https://www.informationsverige.se), för att ännu bättre nå med ett målgruppsanpassat föräldraskapsstöd.

MFoF ser fram emot att fortsätta verka som kunskapsmyndighet med uppdrag inom föräldraskapsstöd där strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd utgör plattform för det fortsatta arbetet inom det brottsförebyggande arbetet.